

D0 Při vypracování BP jsou autoři povinni řídit se normou ČSN ISO 690 Dokumentace – Bibliografické citace – Obsah, forma a struktura.

D1 Základním zdrojem údajů pro citaci pramene či dokumentu, uvedenou v Soupisu bibliografických citací nebo v Bibliografii (blíže viz F7 a F8), je titulní list popisovaného díla nebo jeho ekvivalent (tiráž, desky, obal, štítek apod.).

D2 Údaje se do citace přepisují v jazyce, jaký používá originál. To platí nejen pro jména autorů, tituly prací, ale i pro názvy nakladatelství, měst a organizací, označení vydání a svazku apod. (viz příklady dále). Psaní velkých písmen musí být v souladu s pravopisnou praxí jazyka, v němž je pramen (dokument) napsán. V případě azbuky apod. se údaje transliterují v souladu s platnou normou. (Do převzetí ČSN ISO 9 lze použít ČSN 01 0185 Transliterácia cyriliky. Pro přepis z dalších jazyků neužívajících alfabetské znaky, např. čínština, arabština ad., též existují speciální normy. Frekvenci jejich použití však lze považovat za mizivou, proto zde nejsou zmiňovány. Autoři pracující s těmito jazyky je ostatně jistě budou znát nebo je mohou konzultovat s příslušnými odborníky.)

POZOR! Výjimka: při značení rozsahu textu či jeho stránky/ek se důsledně uvádí nikoli jazyk originálu (p. [page], S. [Seite] apod.), ale české „s.“.

D3 Pro všechny citace se užívá jednotný systém interpunkce. Každý z prvků citace je oddělen od ostatních předepsanou interpunkční úpravou (viz D15.1—D15.6), kterou je nezbytné důsledně dodržovat (např. za jméno autora nepatří dvojtečka, někde je za údajem tečka, jinde čárka atd.). K zdůraznění rozdílů mezi prvky, či pro zvýraznění těch v citaci nejvýznamnějších, lze využít různé typy písma (jak ukazují příklady uváděné normou, nejčastěji kurzívu, viz D15.1—D15.6). Základní prvky citace jsou: primární odpovědnost, název díla, podřízená odpovědnost, údaje o vydání, místo vydání, nakladatel, rok vydání, rozsah, edice, poznámky a standardní číslo. Jak bude patrné dále z textu a příkladů, ne všechny jsou povinné a u jednotlivých typů citací lze v jejich podobách najít určité rozdíly (viz D15).

D4 Jména autorů (tzv. primární odpovědnost) se píšou verzálkami, tj. velkými písmeny (u odkazů v textu, viz F11.5, to není nezbytné). Křestní jména autorů lze omezit na iniciály za předpokladu, že to neznejistí identitu dané osoby. (Mnohé příklady v příslušných normách, a především v publikacích, které se problematikou citací zabývají, viz Bibliografii těchto Pokynů, ale uvádějí křestní jména nezkrácená.) Není-li autor znám, tento údaj se vynechává a prvním prvkem citace se stává název díla (neuvádí se dříve předepsaný termín „Anonym“).

D5 Je-li v prameni více autorů, jako první se uvádí jméno typograficky nejvýraznější, jsou-li stejně výrazná, uvádí se jako první to, které je první otištěno. Nejedná-li se o více než tři osoby (instituce, orgány apod.), uvádějí se všechny. Jde-li o více než tři jména, uvádí se první až první tři a za poslední jméno se v cizojazyčné citaci připojuje zkratka „et. al.“ (et alii), v české zkratka „aj.“ (a jiní).

D5.1 V některých případech, zvláště u větších autorských kolektivů nebo u díla sestaveného z více příspěvků, se v roli autora uvádí editor. V takovém případě se za jméno připojuje v okrouhlých závorkách zkratka „ed.“ nebo její ekvivalent, v češtině „ed.“ (editor) nebo „red.“ (redaktor). U patentového dokumentu se za autora považuje přihlašovatel nebo majitel patentu.

D5.2 Autorem díla, jestliže odráží činnost orgánu, případně je ve své podstatě administrativní apod., může být i tzv. korporativní orgán (instituce). Jeho nadřízený orgán, popř. město, kde působí, případně u ministerstva název státu, se může jako upřesňující pojem (tzv. kvalifikátor) připojit v okrouhlých závorkách. Např.: National Research Council (US), Ministerstvo financí (Česká republika) apod. Je-li jméno korporace totožné s jménem vydavatele, doporučuje se toto jméno uvést pouze v údajích o nakladateli/vydavateli (viz D11).

D6 Dlouhý název pramene (dokumentu) lze zkrátit, pokud to nezpůsobí podstatnou ztrátu informace, nelze však vynechávat začátek názvu. Vynechaná slova se musí označit výpustkou v podobě tří teček (...). Je-li to potřebné, lze za název cizojazyčného pramene uvést jeho překlad v hranatých závorkách, např. Bodytalk [Řeč těla]. Je-li u titulu uveden podnázev, odděluje se od názvu dvojtečkou. Podnázev je možné krátit podle pravidel pro krácení názvu.

D7 Pramen může uvádět i osoby (nebo instituce), které v souvislosti s vydáním díla vykonávaly určité funkce (tzv. podřízená odpovědnost), např. jako redaktori, ilustratori, překladatelé apod. Jejich uvádění je nepovinné, zapisuje-li se jich více, oddělují se středníkem.

D8 Údaj o označení vydání je povinný (nezapisuje se pouze tehdy, není-li uveden v prameni). Pořadové číslo, popř. jiné označení vydání, se zapisuje arabskými číslicemi a výrazy použitými v prameni (tj. stejným jazykem), např. 3rd ed. (3. vyd.), 5e éd. rev. par l'auteur (5. autoriz. přeprac. vyd.) apod., obdobně u údajů charakterizujících seriálové publikace (periodika), např. Fall 1982, vol. 12, no. 1 (podzim 1982, roč. 12, č. 1), nebo Jan. 1976–April 1981, vol. 12, no. 1–vol. 16, no. 4 (leden 1976–duben 1981,

roč. 12, č. 1–roč. 16, č. 4) apod. Údaje o vydávání seriálových publikací (novin, časopisů, ročenek, zpráv institucí, sborníků z konferencí ad.) současně musí být co nejuplněnější (rok vydání, ročník, číslo svazku apod.). Vzhledem k velkému množství periodik a častým změnám je žádoucí uvádět vždy jejich plný název. (Použití zkratk, které tento výtah nedoporučuje, musí odpovídat normě ČSN ISO 4 Informace a dokumentace – Pravidla zkracování slov z názvů a názvů dokumentů.)

D9 Údaje o vydání se zapisují v pořadí místo, nakladatel a rok (datum), přičemž první dvě informace jsou nepovinné, třetí povinná. Jsou-li známy všechny tři, rozhodně se doporučuje uvádět je.

D10 Místo vydání je možné pro jednoznačnou identifikaci specifikovat v závorce názvem státu, provincie apod., např. Cambridge (Mass.). Vždy se zapisuje v jazyce originálu, v prvním pádu a podle pravopisu citovaného pramene. Uvádí-li pramen více než jedno místo, zapisuje se typograficky nejvýraznější, jsou-li stejně výrazná, zapisuje se první. Není-li v prameni místo vydání uvedeno, píše se zkratka „s. l.“ (sine loco = bez místa) a v češtině ekvivalentní zkratka „b. m.“, která se dává do hranatých závorek.

D11 Jméno vydavatele (název nakladatelství) lze uvést zkráceně nebo ve zkratce, pokud to nezpůsobí nejednoznačnost, stejně tak se vynechává křestní jméno či iniciály, označení „a. s.“, „Inc.“, „a synové“ apod. Výraz „press“ se naopak nevynechává (tedy např. nikoli John Wiley & Sons, ale Wiley, Leytonstone Press, Odeon atd.). Uvádí-li pramen více než jedno jméno (název), zapisuje se typograficky nejvýraznější, jsou-li stejně výrazná, zapisuje se první. Není-li v prameni nakladatel uveden, píše se (v jazyce pramene) formulace „nakladatel neznámý“, „s. n.“ (sine nomine = beze jména) a v češtině zkratka „b. j.“ (vždy do hranatých závorek). Je-li vydavatelem (nebo autorem, viz D5.2) korporace s obecným názvem, je třeba ji specifikovat uvedením nadřazených složek nebo pomocí tzv. kvalifikátoru, např. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Katedra andragogiky a personálního řízení, nebo Katedra andragogiky a personálního řízení (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze).

D12 Nelze-li datum určit, doporučuje se uvést datum tisku, získání autorských práv (např. copyrightu, uvádí se pak c 2008) aj. nebo je odhadnout (ca. 1947, v české podobě cca 1947). Odhad lze též uvést v hranatých závorkách ([2008?] = publikace vyšla patrně v roce 2008; [199-?] = vyšlo pravděpodobně v 90. letech). Přesahuje-li vydávání vícesvazkového díla jeden rok, zapisují se shrnující data (1994–1997), není-li dosud ukončeno, uvádí se první datum se spojovníkem a mezerou za ním (2006- ).

D13 Rozsah publikací se zapisuje obvykle počtem stran, u vícesvazkových děl počtem svazků, u netištěných jednotek pomocí počtu fyzických částí (např. 206 s., 3 vol., 2 CD, v české podobě: 206 s., 3 sv., 2 kompaktní disky). Zkratka „s.“ pro počet stran (viz D2) se uvádí po číslovce. Údaj o rozsahu není povinný, stejně tak nejsou povinné údaje o zařazení publikace do určité edice, o omezené dostupnosti, o velikosti nákladu apod.

D14 Na závěr citace se povinně uvádí tzv. Standardní číslo (ISBN, ISSN), které bylo popisovanému prameni přiděleno podle Mezinárodního standardního číslování knih (ISBN, ČSN ISO 2108, resp. ČSN 01 0189), nebo podle Mezinárodního standardního číslování seriálových publikací (ISSN, podrobněji ČSN ISO 3297, resp. ČSN 01 0187). Standardní číslo není povinné u částí monografií a příspěvků do nich apod. a u článků apod. v seriálových publikacích (viz v D15.3—D15.5). Není-li Standardní číslo prameni přiděleno, neuvádí se nic.

D15 Tvary citací (tj. počet prvků v nich a jejich řazení) nejsou totožné. V některých aspektech se výrazně liší, neboť podle charakteru zdrojového dokumentu (díla, které je citováno) vyžaduje norma poněkud odlišné údaje. Norma rozlišuje tyto druhy dokumentů (a tedy také citací): monografická publikace, seriálová publikace, částí monografické publikace, příspěvky do monografické publikace, článek apod. v seriálové publikaci a patentové a další dokumenty. Konkrétní rozdíly v podobách citací lze ukázat na následujících příkladech, kde je pro názornost uvedena citace cizojazyčného i českého zdroje (citované dokumenty jsou smyšlené).

D15.1 Příklad bibliografické citace monografické publikace:

DVOŘÁK, Karel. Základy sociologie města. 2. vyd. Praha : SPN, 1978. 220 s. Sociologická knižnice. ISBN 80-201-1021-2.

FESTINGER, John L. Who Shell Live There? 2nd ed. Oxford : Pergamon Press, 1950. 368 s. International Series in Sociology. ISBN 0-08-021630-3.

REIMANN, Martin. Wie werden wir leben. 3., durchges. Aufl. Heidelberg : Universität Heidelberg Verlag, 1968. 217 s. ISBN 0-21-213612-5.

D15.2 Příklad bibliografické citace seriálové publikace:

The Black-Mask Review. The American Society of Crimi-Stories Writers. Prelimin. ed. 1927- . New York : The Black-Mask Press, 1932- . Text in English and French. ISSN 0700-0763.

Mladý svět. Expandia, a. s. Praha : Nakladatelství Junona, 1951- . Česká a německá mutace. ISSN 0862-9007. Sociologické obzory. Česká sociologická společnost. Č. 3. Praha : Sociologické nakladatelství SLON, 1997. ISSN 0215-3212.

D15.3 Příklad bibliografické citace části monografické publikace (v citaci se nejprve uvádí celkový název díla, označeného jako zdrojový dokument, a teprve pak název jeho citované části):

CHANDLER, Raymond. The Chandler Collection. 5th rev. ed. Vol. 3, revised by H. Green. New York : Green Press, 1939. Section 9, The Long Good-bye, s. 101–231.

NAKONEČNÝ, Milan. Obecná psychologie. 2., přeprac. a rozšíř. vyd. Sv. 1. Upravili R. Urbánková aj. Praha : Academia, 1996. Kapitola 12, Postoje a jejich měření, s. 465–485.

D15.4 Příklad bibliografické citace příspěvku do monografické publikace (v těchto případech se nejprve uvádí název citované části – příspěvku – a teprve potom název dokumentu, tj. monografie, sborníku apod., který je označen jako hlavní zdroj):

FESTINGER, John L. The Megalopolis – A Horrible Dream of Future. In BACK, James; SCHACHTER, Basil et al. Our Future In Our Hands. 1st ed. London : Society of British Sociologists, 1950, vol. 1, s. 110–210.

MUSIL, Jiří. Nebezpečně velká velkoměsta. In POLIŠENSKÝ, Rudolf; MUSIL, Jiří aj. Prognózy procesu urbanizace. 2. vyd. Praha : Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1974, s. 159–186.

D15.5 Příklad bibliografické citace článku apod. v seriálové publikaci (zde je zdrojovým, a tedy hlavním dokumentem seriálová publikace):

CHASE, James H. No Orchids for Miss Blandish. The Black-Mask Review, December 1961, vol. 42, no. 12, s. 3–196.

ŠKVORECKÝ, Josef. Hard-boiled school aneb „drsná škola“ v detektivce. Mladý svět, 1969, roč. 19, č. 27, s. 18–19.

ZINDULKA, Petr. Dismanova publikace Jak se vyrábí sociologická znalost a místo autora v české sociologii. Sociologické obzory, 1997, roč. 6, č. 2, s. 163–164.

D15.6 Příklad bibliografické citace patentového dokumentu (u těchto případů je hlavním zdrojem název vynálezu):

SONY, LTD. The Solution of the Problem on Measuring of Light-fields. Authors: Robert FIELD; Jane BATES; Richard RUBY. Gs02 27-1. U.S. White Label, No. 602 303. 1979-10-15.

SONY, S. R. O. Řešení problému měření světelných polí. Autoři: Kateřina POLNÁ; Pavel NOVÁK; Antonín POLÁK. Tfv A/28-7. Patentové osvědčení České republiky, č. 123-456/79. 15.10.1979.

D15.7 Podobu citace výzkumných zpráv a diplomových, bakalářských apod. prací (tzv. vysokoškolských kvalifikačních) norma jmenovitě neuvádí. V zásadě se dá odvodit, že výzkumnou zprávu lze chápat jako monografii (případně bez vydavatele, nebyla-li veřejně publikována). V poznámkách se uvede její bližší klasifikace (projekt, závěrečná zpráva apod.), číslo výzkumného úkolu, grantu atd. a název instituce, kde je/byl výzkum realizován. Podobu citace diplomových apod. prací zmiňuje literatura kvalifikovaně se zabývající citačními normami (viz Bibliografii těchto Pokynů) a řeší identifikaci těchto textů též formou poznámky za monografií, a to v několika podobách:

Ypsilon, lks. Nezkrácený název práce. Praha, 2008. 49 s. Bakalářská práce na katedře andragogiky a personálního řízení FF UK v Praze. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Petra Nováková, Ph.D.

Iksová, Ypsilon. Nezkrácený název práce. Tábor, 2008. 86 s., 12 příloh. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Katedra andragogiky a personálního řízení. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Petr Novák, CSc.

D15.8 Podobu citace osobního sdělení tato norma též výslovně neuvádí. Podle ČSN ISO 7144 Dokumentace – Formální úprava disertací a podobných dokumentů (která se opírá o ČSN ISO 5966 Dokumentace – Formální úprava vědeckých a technických zpráv) se v této citaci musí uvést jméno autora (sdělovatele) a rok, označení „osobní sdělení“ a plné jméno a adresa jeho pracoviště (bydliště) a datum rozhovoru.

D16 Soupis bibliografických citací je běžně uspořádán buď abecedně podle prvního prvku (viz D17.3 a též F7, F10 a F11), nebo v numerické posloupnosti, která koresponduje s průběžně číslovaným pořadím odkazů v textu (viz D17.1 a též F12).

D17 Odkaz je stručná forma citace vsunutá do pokračujícího textu. Slouží k identifikaci publikace, z níž byla vybrána část textu, parafrázovaná myšlenka apod., a k přesnému vymezení její lokace

v rámci zdrojové publikace. Údaje v odkazu musí dostatečně zajistit jednoznačnou korespondenci mezi odkazem a bibliografickou citací odkazované položky. To lze provést jednou z následujících metod:

D17.1 Metodou číselných citací, kdy číslice zapsané jako horní index nebo do závorek v textu citují dokumenty v pořadí, v němž byly poprvé odkázány. Po sobě následujícím odkazům stejného dokumentu je přiděleno totožné číslo. Upozorňuje-li odkaz na konkrétní část dokumentu, je nutné uvést za jeho číslicí číslo stránky/čísla stránek. Citace jsou uspořádány do číslovaného soupisu.

D17.2 Číslicemi zapsanými jako horní index nebo do závorek, které se vztahují k číselně řazeným poznámkám uspořádaným podle pořadí jejich výskytu v textu. Tyto poznámky se mohou a nemusí týkat odkazů. Pro každý výrok nebo související skupinu výroků z textu se užívá jedno číslo poznámky. Určitá poznámka může obsahovat informaci i o více než jednom dokumentu.

D17.3 Uvedením prvního prvku a data odkazovaného dokumentu v textu. Pokud se v textu první prvek vyskytuje přirozeně, následuje rok v okrouhlých závorkách, nevyskytuje-li se, uvádí se v závorkách první prvek a rok, je-li to třeba, připojuje se za tyto informace i číslo/a stránky/stránek. Je-li první prvek dlouhý (např. jde o název, viz D6, nebo korporativní orgán, viz D5.2), může se v odkazu přiměřeně zkrátit, pokud to nezpůsobí ztrátu podstatných údajů. Nesmí se však vynechávat začátek a všechny vynechané údaje musejí být označeny symbolem vynechání (...). Má-li více dokumentů stejný první prvek a rok, rozlišují se malými písmeny (a, b, c atd.) následujícími za rokem. Soupis bibliografických citací je uspořádán abecedně.

D18 Tyto Pokyny stanovují pro autory BP jako závazné použít první nebo třetí z uvedených metod (viz D17). Zvolenou alternativu je potom nutné dodržovat v celém textu.

D18.1 U varianty D17.1 pro zvýšené technické nároky a kvůli časté nutnosti uvádět v odkazu též číslo/a strany/stran citátů/parafrází, se výslovně nedoporučuje užívat horní index, ale číslice v závorkách. Podrobnější popis tohoto postupu včetně tvorby odkazů a Soupisu bibliografických citací podává F12.

D18.2 Variantu D17.2 lze hodnotit jako náročnější pro autory i čtenáře, neboť vytváří poměrně členitý a tím méně přehledný poznámkový aparát. V něm se potom zcela ztrácí zásadní informace o skutečném počtu autorem/kou použitých pramenů, což je nejzávažnějším argumentem proti užití této varianty. (Jak je patrné z řady monografických a seriálových titulů, tento způsob je vhodný spíše pro standardně tištěné publikace než pro texty typu BP, proto jej tyto Pokyny výslovně odmítají.)

D18.3 Variantu D17.3 je možné považovat za nejschůdnější a nejprehlednější. Čtenáři je zřetelně představována veškerá použitá literatura a přímo v textu pak dokonce jména konkrétních autorů, což mu přibližuje i aktuální myšlenkový kontext. Pro autory BP je to zjevně varianta nejvhodnější a lze ji plně doporučit. Její použití včetně tvorby odkazů a Soupisu bibliografických citací vysvětluje F11.